

“Vijand van het volk had vandaag geschreven kunnen zijn”

Interview met acteurs Hanne Arendzen en Xander van Vledder

Henrik Ibsen veranderde met zijn toneelstukken de koers van het theater en nog altijd worden zijn stukken gespeeld, zoals *Vijand van het volk* uit 1882. Wat maakt ‘Vijand’ nog steeds zo toegankelijk?

Xander: “Ibsen schrijft over conflicten die universeel en niet tijdsgebonden zijn. Het karakter dat ik speel, huisarts Thomas, ontdekt dat het water uit het kuuroord giftig is. Hij is een man van principes en wil iedereen waarschuwen. Maar de mensen om hem heen, zoals zijn broer die wethouder is, ziet dat heel anders. Het kuuroord levert een hoop geld op en is goed voor de werkgelegenheid. Gaandeweg wordt Thomas ondanks al zijn goede bedoelingen de paria van zijn stad; een vijand van het volk. Het conflict tussen machteloos idealisme en pragmatisch opportunisme is – helaas – nog altijd voor iedereen herkenbaar.”

Hanne: “Thomas gaat de strijd aan voor het goede en Katharina, zijn vrouw, blijft achter hem staan. Maar dat wordt wel steeds moeilijker, want wat heb je aan je gelijk, wanneer de consequenties zo groot zijn? Aan de ene kant bewondert en steunt zij haar echtgenoot, aan de andere kant wil zij dat niet ten koste van hun gezin laten gaan.”

Xander: “In één van de scènes vertelt het personage Aslaksen aan Thomas hoe hij de publieke opinie wil beïnvloeden: ‘Ik ken de mensen hier, in onze gemeenteraad,’ zegt Aslaksen. ‘Als een idee niet van hen zelf komt, zijn ze daar meestal niet zo enthousiast over.’ Die zin is honderddertig jaar oud, maar had vandaag geschreven kunnen zijn. Zó herkenbaar!”

Dat is inderdaad herkenbaar en van alle tijden, maar wat maakt *Vijand van het volk* juist nú zo actueel?

Hanne: “In *Vijand van het volk* zie je hoe de plaatselijke krant en politici het nieuws over het vergiftigde grondwater naar hun eigen hand zetten. Dat was in 1882 ook al zo natuurlijk. Maar manipulatie van het nieuws is tegenwoordig onvoorstelbaar veel groter dan vroeger. Denk alleen maar aan Trump en hoe hij mede door *fake nieuws* aan de macht is gekomen. Je vraagt je af wat feiten er nog toe doen. Wat een wetenschapper zegt is net zoveel waard als wat een influencer vindt – sterker nog, het is die influencer die bepaalt wat de massa ziet en dus voor waarheid aanneemt. Het lijkt wel alsof Ibsen steeds meer zeggingskracht krijgt.”

Xander: “*Vijand van het volk* gaat ook over hoe idealen en belangen met elkaar botsen. Dat zie je nu bijvoorbeeld in de zorg en het onderwijs. Zijn die beter geworden door schaalvergroting en privatisering? Nog steeds schuiven mensen vanuit financiële belangen hun principes aan de kant.”

Hanne: “Ja, schrijnend dat deze voorstelling nog steeds zo nodig is.”

Wat voor karakters zijn Thomas en Katharina?

Hanne: “Jonge honden met principes. Thomas is de activist en Katharina steunt hem.”

Xander: “Maar Thomas handelt niet alleen uit nobele overwegingen. Wat hij doet komt ook voort uit een minderwaardigheidscomplex. Zijn ontdekking ziet hij haast als een persoonlijk succes.”

Wat is jullie favoriete scène?

Xander, zonder twijfel: “Het vierde bedrijf. Daarin houdt Thomas een tirade waarin hij inhakt op de neoliberale samenleving, de doorgeschoten consumptiedrift en laf opportunisme. De tekst ligt grotendeels vast, maar ik heb ook de vrijheid om de actualiteit van de dag in deze tirade te verwerken.”

Hanne knikt: “Die scène is heftig, ja. Er is weleens publiek weggelopen, roepend: ‘dit is fascisme!’”

Xander: “Wij spelen de actuele bewerking van de Schaubühne Berlin. Het Duitse gezelschap reist er nog steeds de hele wereld mee rond. Vorig jaar nog werd hun optreden in China zelfs verboden, omdat het een gevaar voor ‘het volk’ zou zijn.”

Hanne: “Ik vind het laatste, vijfde bedrijf geweldig. Je denkt dat je de bodem van de put hebt bereikt, maar dan blijken alle beloftes vals en kan er overal toch nog een schepje bovenop.”

Naam auteur: Ilse Ruijters.